

Kjell-Olof Feldt m fl: Ekonomisk politik inför 1980-talet.

Tidens Förlag, Stockholm 1977, 156 s, ca 30 kr.

I mars 1977 fyllde Gunnar Sträng 70 år. Socialdemokratiska partiet uppvaktade varken med Orreforsvas, färg-TV eller några tjugiga Roland Svensson-litografier, utan – som tidens sed bjuder – med ett seminarium. Under temat "Ekonomisk politik inför 1980-talet" samlades några av partiets ekonomiska tänkare till ett två dagars symposium med Sträng som centralgestalt. De olika inledningsanförandena har sammanställts i en samlingsvolym under samma titel.

Volymen inleds av Krister Wickman, som i en uppsats om "Kapitalbildning och investeringsutveckling inför 1980-talet" diskuterar det scenario över sparandebristen som senare utförligt behandlats av Kapitalmarknadsutredningen. Det kan noteras att Krister Wickmans personliga bedömningar i hög grad tycks sammanfalla med dem, som framförts av utredningen som helhet. Men i motsats till utredningen dristar sig Wickman till några konklusioner. För honom är det helt klart att det vinstdelningssystem på vilket då föreliggande SAP-LO-förslag om löntagarfonder byggde, inte i sig kan lösa de kapitalbildningsproblem den svenska ekonomin står inför. De kan däremot utgöra ett *komplement* till en politik som bygger på en väsentlig räntabilitetshöjning i näringslivet och – framför allt – en kraftig ökning av den offentliga sektorns finansiella sparande.

Carl Johan Åberg inleder sin uppsats "Nya vägar inom stabiliseringspolitiken" med en bred exposé över problem och lösningar i efterkrigstidens konjunkturpolitik. Därefter kommer han in på en intressant diskussion om den "nya fronten" mot arbetslösheten: dvs den politik som går ut på att hålla arbetskraften kvar i företagen och låta svängningar i efterfrågenivån fångas upp genom produktivitetsvariationer i stället för sysselsättningsförändringar. Denna nya politik

kan ses som en följd av den oroväckande krympning av den utlandskonkurrerande sektorn, som blev resultatet av den "gamla" stabiliseringspolitiken: att låta den inhemska efterfrågan (i första hand den offentliga sektorn) agera dragspel över konjunkturcykeln. Men den "nya fronten" kan – genom kraftigt förstörade svängningar i produktivitet och företagsvinster – skapa nya problem i stabiliseringspolitiken. Lönebildningen utsätts för uppenbara påfrestningar vid stora vinstfluktuationer, vilket inte minst utvecklingen mellan "övervinstavtalet" 1975-76 och "krisavtalet" 1978 givit empiriskt belägg för. Åberg tror här optimistiskt att en mer långsiktig tillämpning av EFO-modellen ligger inom möjligheternas gräns – under förutsättning av ett starkt löntagarinflytande över företagens vinstdispositioner, där han vill öka de redan nu väsentliga konsolideringsmöjligheterna. Varpå han baserar sin optimism är oklart, inte kan det väl vara på erfarenheterna av de inför 1974 års övervinster hastigt tillkomna arbetsmiljöfonderna?

Gösta Rehn avänder en stor del av sin synpunktsrika uppsats "Arbetsmarknadspolitik" till att utveckla ett gammalt kärt tema: lättnader i beskattningen av arbetskraftsanvändningen ska inte "slösas bort som onödig vinstökning på all sysselsättning i de berörda företagen". Istället ska "samma pengar" användas som marginella sysselsättningspremier i form av 20 procents bidrag till enbart den sysselsättning som ligger över 90 procent av föregående års arbetsstyrka. Detta är ju ett förslag som stötts och blötts tidigare, bla i Nationalekonomiska föreningen. Gösta Rehn tar också upp till behandling ett par "konstiga invändningar" mot förslaget. Dessa omfattar dock

⁴ I Hansson och B Turner: *Bostäder och samhälls-ekonomi*, Liber Laromedel, Lund 1977.

inte dess – enligt min bedömning – största svagheter. För det första är det uppenbart att vid oförändrad total sysselsättningsnivå så är effekten av förslaget att påskynda överflyttningen av arbetskraft från krympande företag och branscher (som får en *höjning* av sina arbetskostnader i förhållande till alternativet med en generell sänkning av löneskatterna) till expanderande företag och branscher (som får motsvarande sänkning). Det är inte självklart att ett sådant påskyndande av en allt mindre accepterad strukturomvandling är politiskt önskvärt. För det andra utgör systemet, i motsats till de flesta andra skatter och utgifter, en inbyggd *destabilisator* av den ekonomiska aktiviteten: En konjunkturuppgång tenderar att sänka de genomsnittliga arbetskostnaderna (då de flesta företag ökar sin sysselsättning) och därigenom spä på sig själv, medan en nedgång i efterfrågan höjer arbetskostnaderna vilket bidrar till en ytterligare uppbromsning. För att motverka sådana kumulativa effekter tvingas myndigheterna sannolikt till upprepade parameterförändringar, som skulle kunna skapa stor ryckighet i stabiliseringspolitiken.

Kjell-Olof Feldt behandlar inflationen. Att läsa hans uppsats ett år "post festum" – med facit i handen – blir en lustig berg- och dalbana mellan blåögdhet och klarsyn. Feldt förespråkar nämligen en fortsättning av det ormsamarbete som redan då var dömt att misslyckas, och utesluter möjligheten av någon annan valutapolitik. Å andra sidan gör han en riktig prognos på våra handelspartners återhållsamma konjunkturpolitik. I detta perspektiv framstår Feldts recept för en snabb utbyggnad av våra utlandskonkurrerande näringar som måttlöst deflationistiskt. Han föreslår nämligen en politik baserad på successiv *höjning* av arbetsgivaravgifterna. Utvecklingen kan väl sägas ha visat att detta förslag byggde på en våldsamt underskattning av Sveriges ogynnsamma kostnadsläge vintern 1977.

Sten Johanssons uppsats skiljer sig ämnesmässigt från de övriga. Han behandlar nämligen den mer långsiktiga

frågan om den ekonomiska tillväxtens innehåll och konsekvenser på hushållsnivå. Johansson konstaterar en försämring av (åtminstone) två sk "sociala indikatorer" mellan 1968 och 1974. Det gäller dels arbetets fysiska och psykiska påfrestningar, dels befolkningens allmänna hälsotillstånd. Förbättringar kan däremot noteras vad beträffar utbildning, fritidsaktiviteter, politiska resurser och arbetslivet i övrigt. Givetvis finns det ofantliga metodologiska och principiella svårigheter med en social rapportering av detta slag. Men sådana svårigheter bör inte tillåtas hindra uppbyggnaden av denna alltjämt högst experimentartade verksamhet. Inte heller bör den få hindras av en orimlig hårdtagning av datasekretessen. Ty här föreligger uppenbart på sikt en väsentlig vidgning av våra möjligheter att bedöma de sociala konsekvenserna av den ekonomiska utvecklingen.

Som avrundning tar födelsedagsbarnet själv till orda och utdelar ros och ris till de olika bidragen. Kapitalbildningsproblemet är uppenbarligen det som står hans hjärta närmast, men överlag förefaller han tillfreds med sin födelsedagspresent. I en karaktäristisk Sträng-turnering säger han att antologin "bör bli ett värdefullt bidrag i den ständigt pågående och ständigt lika svåra debatten om hur vi skall hantera den ekonomiska utvecklingen, så att den stabiliseringsmässigt och fördelningspolitiskt stämmer överens med våra solidaritetsbetonade värderingar". Det är lätt att instämma i den karaktäristiken och att dessutom utsträcka bokens värde även till debatten utanför "Rörelsen".

Mot analys och slutsatser kan givetvis många invändningar resas. Men genomgående gäller att författarna nalkas problemen utan att skygga för svårigheterna och med en uppenbar strävan att tillämpa god ekonomisk analys. Få politiska partier i Sverige eller annorstädes torde kunna mönstra in en handfull ekonomer av denna klass.

Men vad är det då som skiljer dessa ekonomer från de "borgerliga"? Ja, inte är det ämnesvalet. Med undantag av Sten Johanssons uppsats är bidragen

faktiskt grupperade kring något av ett gemensamt tema: möjligheten att mot mitten av 80-talet återställa balans i utrikesbetalningarna utan att därvid ut-sätta lönebildningen för alltför stora på-frestningar. Som ledmotiv för ett sympo-sium under titeln "Ekonomisk politik in-för 1980-talet", verkar detta varken vi-sionärt eller radikalt. Vad som däremot skulle kunna avgränsa denna grupp av ekonomer är karaktären hos deras för-slag till ekonomisk-politiska instrument. Honnörsorden i detta avseende förefal-ler vara: "interventionism", "selektivitet", "kollektivism". Inte på någon punkt (möjligen med undantag av Strängs egen luttrade pragmatism) före-faller analysen ha tagit något som helst

intryck av de moderna strömningar inom nationalekonomin som påvisar hur ex-empelvis internationellt beroende, rationella förväntningar, kollektiva beslutsproblem och administrativa misslyckanden sätter bestämda gränser för den sam-hällsekonomiska effektiviteten i tillämp-ningen av olika ekonomisk-politiska me-del. Tvärtom tycks de olika bidragsgi-varna kunna buntas ihop under den ge-mensamma parollen: "Med nya djärva medel". I detta avseende ger den i övrigt ganska smakliga födelsedagstårtan en dålig eftersmak av sedan länge surnad grädde.

Hans Tson Söderström